

PÖTTÖM FRIKK, A HEGEDŰS

(norvég népmese)

VESLEFRIKK – Pöttöm Frikk és a hegedű /Oslo

(fotó: Tózsér Pál)

Volt egyszer egy szegény zsellér és annak egyetlen fia. Ez a fiú vékonydongájú, satnya gyerek volt, a növésben is elmaradt, semmilyen munkára nem foghatták. Frikk volt a neve, de mindenki csak Pöttöm Frikknek hívta.

A zsellérházban többet koplaltak, mint ettek, és a szegény ember mégiscsak szeretett volna valami szolgálatot keresni a fiának. Bejárta az egész környéket, megkérdezte minden háznál, hogy nem fogadnák-e meg a fiát pásztornak vagy mindenese cselédnek, de senkinek se kellett a cingár gyerekecske, kivéve a bírót.

Az éppen előtte való héten kergette el a mindenese cselédjét, és nem kapott másikat helyette, mert senki se akart nála szolgálni. Az volt a híre, hogy nagy lator őkelme. No, a szegény ember úgy gondolta, hogy a semminél ez is több, megegyeztek. Koplalni nem is koplalt a fiú, de mást nem kapott a szolgálatért, mint az ennivalót. Ruháról, fizetésről szó se volt. Aztán, mikor kitöltötte a három esztendőt, és el akart menni, a gazdája három ezüstgarast adott neki, azt mondta, kiadja egy összegben a fizetését, évenként egy garast számítva.

No, Frikk, aki soha életében pénzt nem látott, a három garasnak is örült. De azért megkérdezte, nem jár-e mégis valamivel több neki a háromesztendei munkájáért.

– Nem, dehogyis – mondta a bíró. – Többet kaptál, mint amennyi jár.

– No és a ruha? – kérdezte a fiú. – Ami rajtam volt, amikor beállottam, régen leszakadt rólam, és újat nem kaptam egy darabot se.

Igazat mondott, a ruhája csupa rongy volt, cafatokban lógott rajta.

– Megkaptad, ami az egyezés szerint dukál, és ráadásul még három garast. Nem tudom, mit akarsz. Végeztünk – mondta a bíró, de megengedte, hogy a konyhában valami kis útravalót kérjen. Akkor megmarad a pénze, ruhát is vehet magának, ha a várost útba ejti.

Frikk majd kiugrott a bőréből, úgy örült a három ezüstgarasának, minduntalan megtapogatta a zsebét, hogy ott van-e még.

Mikor már jó messzire haladt, és még azon is túl, egyszer csak keskeny sziklavölgybe ért, jobbról-balról meg előtte is járhatatlan, magas hegyek meredeztek, út nem vezetett tovább. Ő meg szörnyen kíváncsi volt, mi lehet a hegyek túlsó oldalán, mindenáron el akart jutni oda.

Mit volt mit tenni, nekivágott a meredeknek. De hamar kifogyott belőle a szusz, sűrűn le kellett ülnie pihenni, és valahányszor megpihent, újra megszámolta a pénzét. Hanem aztán mikor a hegy legtetejére felkapaszkodott, hát semmi se volt ott, csak egy nagy, mohos hegyi láp. Pöttöm Frikk leült, hogy megnézzé, nem hiányzik-e semmi a pénzéből, de abban a pillanatban, honnan, honnan nem, előtte termett egy hórihorgas vén koldus. A gyerek úgy megijedt, hogy sírni kezdett.

– Ne félj, nem bántalak – mondta a hosszú vénember –, de adj egy garast, ha Istent ismersz.

– Jóságos ég – sóhajtott a gyerek –, három garasom van összesen, és azon ruhát akarok venni.

– No, látod, én még szegényebb vagyok. Semmi pénzem nincs, a ruhám is még rongyosabb, mint a tiéd.

– Hát jó, nem bánom – mondta a gyerek, és odaadta az egyik garasát.

Aztán mikor megint ment egy darabon, és elfáradt, újra leült egy kőre, és ahogy felpillantott – újra ott állt előtte egy hórihorgas vénember, még hosszabb, még görbébb, mint az első volt. A legényke úgy megijedt, hogy kétségbeesetten sírni kezdett.

– Ne félj tőlem, fiam, én aztán igazán nem bántalak – mondta az öreg koldus –, csak egy garast akarok kérni tőled.

– Jóságos ég, hiszen két garasom van mindössze, és azon ruhát akartam venni a városban!

– Én még szegényebb vagyok, semmi pénzem nincs, a ruha is leszakadt rólam, látod – mondta az öreg.

Pöttöm Frikk nem tehetett mást, azt mondta:

– Hát jó, nem bánom – és odaadta neki az egyik garasát a kettő közül.

Aztán megint ment jó darabon, és mikor elfáradt, megpihent. De még egyet szusszanni se ért rá, megint elébe toppant egy hosszúhosszú, csúnya vénember. Olyan magas és sovány volt, hogy a gyerek hátrább-hátrább hajtotta fejét, ahogy felnézett rá a magasba, és mikor látta, hogy milyen éktelen hosszú ember, és milyen rongyos, rémületében sivalkodni kezdett.

– Ne félj, én aztán igazán nem bántalak, fiam. Szegény koldus vagyok, és egy garast akarok kérni tőled, más semmit.

– Jóságos Isten! – kiáltotta a gyerek. – Egy árva garasom van mindössze, és azon ruhát akartam venni.

– No, látod, akkor hozzám képest gazdag vagy, mert nekem semmi pénzem nincs, a ruhám még rongyosabb, mint a tiéd.

– Hát jó, nem bánom – sóhajtott Pöttöm Frikk, és odaadta az utolsó garasát. „Így most már mind a hármatoknak van valamitek – gondolta magában –, csak nekem nincs semmim.”

De akkor megszólalt a vénember:

– Látod, fiam, amiért ilyen jó szíved van, teljesítem három kívánságodat, mert tudd meg, hogy nekem adtad mind a három garasodat, én voltam az első meg a második vénember, akivel találkoztál, csak más-más alakot öltöttem mindig, hogy ne ismerj rám.

Frikk gondolkodott egy darabig, hogy mit is kívánjon. Végül így szólt:

– Mindig szerettem a hegedűszót meg a táncot, vigasságot. Ha igazán megkaphatom azt, amit szeretnék, hát egy olyan hegedűt kívánok, hogy mihelyt megszólaltatom, táncra perdüljön, aki élő teremtés a közelben van, ha kétlábú, ha néglábú.

– Meglesz – mondta az öreg –, bár ami azt illeti, elég hitvány kívánság. A másik két garasodért majd ügyesebben kívánj.

– Mindig szerettem a vadászatot, célbalövést – mondta a gyerek. – Ha megkaphatom, amit szeretnék, hát egy puskát kívánok, de olyant, hogy akármilyen messzi van is, amit célba veszek, eltaláljam vele.

– Meglesz, de ez is elég csipcsup kívánság, ami azt illeti. Az utolsó garasodért majd igyekezz ügyesebben kívánni – intette az öreg.

– Mindig szerettem a jókedvű, szíves embereket, és arra vágytam, hogy azok is kedveljenek engem. Ha megkaphatom, amit szeretnék, hát azt kívánom, hogy az első kérésemet senki se tudja megtagadni.

– No, ez már ügyesebb kívánság – bólintott a vénember, és azzal eltűnt a szeme elől. A gyerek pedig lefeküdt aludni, és reggel leballagott a hegyről a hegedűjével meg a puskájával.

Ahogy a városkába ért, egyenest a boltoshoz ment, és egy öltözet ruhát kért tőle. Aztán lovat kért az egyik tanyán, a másik helyen meg szánkót, a harmadikon bundát, és első szóra megkapta, amit kért, még a legfősvényebb gazda se mondott nemet neki. A vége az lett, hogy Pöttöm Frikk lovas szánkón hajtott faluról falura, mint valami uraság.

Mikor már jó ideje kocsikázott így, egyszer csak szembejön vele az úton a bíró, akinél valamikor szolgált.

– Adj’ Isten, gazduram! – mondja Pöttöm Frikk, megállítja a szánkót, és megemeli a kalapját.

– Adj’ Isten! – köszön vissza a bíró. – De mikor voltam én a te gazdád?

– Ejnye, hát nem emlékszel rám? Három évig szolgáltalak három garasért – mondta Frikk.

– Hű, az áldóját, de fölvitte dolgodat az Isten! Aztán hogy lett belőled ilyen nagy úr, mi?

– Hát csak úgy.

– És olyan mulatós vagy, hogy a hegedűt is magaddal viszed az útra?

– Igen, mindig szerettem a táncot, vigasságot. De ezt a puskát nézd meg, ez még többet ér. Amire célzok vele, azt leszedi, ha mégolyan messze van is. Látod azt a szarkát ott a fenyőfa csúcsán, a nagy mocsáron? Fogadjunk, hogy lelövöm innen, ahol vagyok!

A bíró szívesen fogadott vele, feltette volna a házát, lovát is, meg száz tallért még ráadásnak, mert bizonyosra vette, hogy olyan messzire a világ legjobb puskájával se lehet löni. De Frikk beérte annyival, hogy ha megnyeri a fogadást, a bíró odaadja neki, ami pénz nála van az utolsó garasig, és elhozza a zsákmányt. Eldurrant a lövés, a szarka lebukfencezett a fáról, a bíró meg inalt, ahogy bírt, árkon-bokron át, mocsárban gázolt, bukdácsolt, felvette a madarat, hogy odavigye a legénynek. De Frikk még alaposabban meg akarta táncoltatni őkelmét, állá alá kapta a hegedűt, és húzta a talpalávalót, a bíró meg táncolt a

mocsárban meg a túskebokrok között, végül már sírva kérte, hogy könyörüljön rajta, ruhája ronggyá szakadt, majdnem pucéron maradt.

– No, így már jó – mondta Pöttöm Frikk, a hegedűs. – Most éppen olyan rongyos vagy, mint ahogy engem eleresztettél annak idején a szolgálatból. Most már elmehetsz békével, csak előbb add ide, ami pénz nálad van, hiszen lelőttem a madarat.

Mikor a városba érkezett, egy fogadóba szállt Pöttöm Frikk, hegedült, és aki csak ott volt, táncolt, mulatott, ő maga is tejben-vajban fürdött, mert senki se tudta megtagadni az első kérését.

Aztán egyszer csak betoppantak a törvényszolgák, és meg akarták fogni. A bíró tudniillik bevádolta, azt mondta, hogy Frikk megtámadta őt az országúton, kifosztotta, és hajszálon múlt, hogy meg nem ölte. Frikket tüstént halálra ítélték, de ő nem ijedt meg, minden bajra tudott orvosságot. Előkapta hegedűjét, és húzta, a törvényszolgák meg táncoltak a nótájára, addig ropták, amíg el nem kerültek a földön, és akkor már csak tátoztak, mint hal a szárazon. Másnap katonaságot küldtek érte, de a katonák is éppen úgy jártak, mint a poroszlók. Frikk addig táncoltatta őket, amíg ő maga bele nem fáradt a hegedülésbe, az pedig nem egyhamar volt.

De a vége mégis az lett, hogy éjszaka, álmában rátörtek és megfogták. Éppen csak annyi ideje maradt, hogy a hegedűjét felkapja, és már vitték is, egyenest az akasztóházhoz. No, Frikk nem búsult egy szikrát se, tudta, hogy a hegedűt senki el nem veheti tőle, ha ő nem akarja; és amíg a hegedű a kezében van, nagy baj nem érheti. Töméntelen sok nép gyűlt össze a vesztőhely körül, mindenki látni akarta a veszedelmes útonállót, aki a bírót majdnem lelőtte. Ott volt a bíró is, persze alig várta, hogy felkössék Frikket, amért őt csúffá tette, és a pénzét elszedte. Sokára-valahára odaértek a poroszlók Pöttöm Frikk-kel, az meg úgy tett, mintha lábát is alig tudná emelni a gyengeségtől. Mikor az akasztófa alá értek vele, és fel kellett mennie a létrán, minden fokon megpihent. Aztán a legfelső létrafokon leült, és megkérdezte, nem játszhatna-e el egy nótát, hiszen az utolsó kívánságát a legnagyobb zsványynak is teljesíteni szokták.

Erre csakugyan nem mondhattak nemet még a törvény szigorú emberei se. Csak a bíró lármázott, végül már rimánkodott:

– Jajjaj, csak azt ne tegyétek! Ne engedjétek, hogy csak ujjával is érintse a hegedűt, mert akkor végünk van!

És mikor látta, hogy hiába beszél, arra kérte a poroszlókat, hogy őt kötözzék meg. No, jó, a bírót odakötözték a nyírfához, amelyiknél állt. Pöttöm Frikk pedig

állá alá kapta a hegedűjét, és ahogy rákezde, táncra kerekedett, aki élő teremtés csak volt a közelben, kétlábúak, négylábúak egyaránt. Táncolt a pap meg a kántor, a jegyző meg a végrehajtó, a bíró és a hóhér. Bokáztak a kutya, macskák, malacok. De senki se járt olyan rosszul, mint a bíró: cafatokban lógott a bőr a hátáról, még a húst is leszedte helyenként a kemény nyírfakéreg, mert táncolt őkelme megkötözve is, hiába nem akart.

Pöttöm Frikk, a hegedűs meg szépen lesétált a létrán, egy ujjal se bántotta senki, már csak azért se, mert nem volt, aki az ujját mozdítani tudta. Mehetett, ahová akart, a puskájával meg a hegedűjével, és attól fogva boldogan, békességben élt, amíg meg nem halt, mert az első kérését senki se tudta megtagadni.

forrás:

A Szoria-Moria palota (válogatta: Beke Margit és Korompay Bertalan, Móra, 1963, 121-126.)